

Sayı: 6
Nüsha:3
Eylül 2004

TARIMSAL EKONOMİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

T.E.A.E. - BAKIŞ

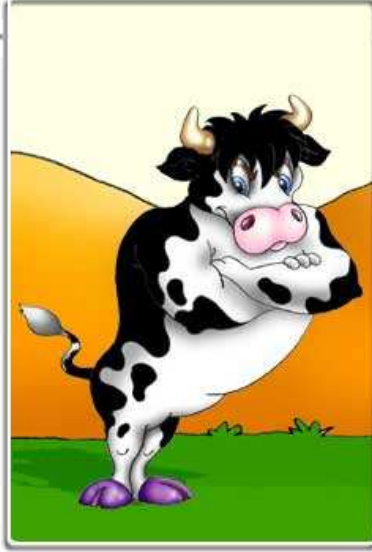
ISSN 1303-8346

4 ayda bir yayınlanır.

HAYVANCILIK ALANINDA ÖRGÜTLENME VE ISLAH ORGANİZASYON MODELLERİ

Dr.Yıldırım İÇÖZ, TEAE

GİRİŞ

Islah organizasyonları yetiştiricilerin ya doğrudan kendi aralarında, yada devlet katkısıyla birlik, dernek veya kooperatif biçiminde örgütlenmeleridir(1).

Islah Organizasyonlarının Temel Felsefesi: Ülke de varolan yerli ırka dayalı hayvan varlığının genetik özelliklerini koruyarak, verim özelliklerini arttırmak amacıyla, üretimdeki hayvan ırklarını ıslah etmek, yüksek verimli ırklar haline getirmek ve bu kazanılan özelliklerin korunmasını sağlamaktır(1).

HAYVAN ISLAH ORGANİZASYON MODELLERİ (1).

Hayvan Islah organizasyonları üç modelden oluşmaktadır.

1.Model:

Damızlıkçı İşletmelerdir.
Devlet tarafından yürütülmektedir.
İşletmeler damızlık sürülerine sahiptirler.

2.Model:

Damızlık işletmeleri bulunmamaktadır.
Devlet tarafından yürütülmektedir.
Büyük işletmeler sözleşmelerle sisteme katılmaktadırlar. Sistemin yürüttüğü ıslah programından yararlanmaktadırlar.

3.Model:

Damızlık işletmelerinin kendilerinin kurdukları organizasyondur.
Üretici işletmeler de sisteme katılabilmektedir.

DÜNYA DA DURUM:

provided by Hoard's Dairyman

ALMANYA**1. SIĞIR YETİŞTİRİCİLİĞİ ORGANİZASYONLARI**

Alman hayvan yetiştiricileri birliği (ADT) en üst örgüt konumundadır.

Sığır soy kütüğü dernekleri ulusal birliği (ADR)
Bölgesel sığır yetiştiricileri dernekleri; Fleekvich,
Braunvieh, Geihveih,
Kurnau, Werdenfelser,

Pinzgauer, Varder, Hintuerwaylder dernekleri ile Deutsche-Schwarzebunte, Deutsche-Rotbunte Angler, Rothwieh, Shorthorn dernekleri).

Bölgesel süt kontrol dernekleri

Alman holstein birliği (DHV) (Bölgesel holstein birlikleri) (1).

2.KOYUN YETİŞTİRİCİLİĞİ ORGANİZASYONLARI

Koyun yetiştirme dernekleri ulusal birliği

Bölgesel koyun yetiştirme dernekleri

Alman merinosları

Alman land-Merinos siyah yüzlü etçi koyun

Beyaz yüzlü Alman etçi koyun

Süt koyunu

Yerel ırkların dernekleri.

3.KEÇİ YETİŞTİRİCİLİĞİ ORGANİZASYONLARI

Alman soy kütüğü dernekleri ulusal birliği

Alman keçi soy kütüğü dernekleri ulusal birliği

Eyalet bölgesel keçi yetiştirici dernekleri.

HOLLANDA**1.SOY KÜTÜĞÜ DERNEKLERİ**

Hollanda soy kütüğü derneği (NSR)

Frisan soy kütüğü derneği

2.SÜT KAYIT DERNEKLERİ

Eyalet süt kayıt servisi

Merkezi süt kayıt servisi

3.SUNİ TOHURLAMA DERNEKLERİ

Ulusal suni tohumlama federasyonu

Eyalet suni tohumlama birliği

Eyalet suni tohumlama dernekleri (1-2).

İNGİLTERE

1.TARIMSAL İHRACAT KONSEYİ

Ulusal sığır yetiştiricileri federasyonu
 Ulusal koyun yetiştiricileri federasyonu
 Ulusal domuz yetiştiricileri federasyonu
 İngiliz atçılık derneği
 Hayvan ihracatçıları federasyonu

ULUSAL SIĞIR YETİŞTİRİCİLERİ FEDERASYONU

Hereford soy kütüğü derneği.
 Ayshire soy kütüğü derneği
 Lincolnshire kırmızı sorthorn derneği
 Güney devon soy kütüğü derneği
 Welsh Black soy kütüğü derneği
 İngiliz Jerseyi soy kütüğü derneği
 Aberdeen Angus soy kütüğü derneği.

FRANSA

Tarım Bakanlığı denetiminde olmak üzere süt alanındaki örgütlenme;
 1-Milli Süt Üreticileri Federasyonu (FNPL)
 2.Milli Süt İşletmeleri Federasyonu (FNCL)
 3.Özel Süt İşletmeleri Federasyonu (FNIL) şeklindedir.

Bu kuruluşların katkılarıyla (süt kalitesi ve fiyat değerlendirilmesini yapmak üzere) Interprofesyonel adlı bölgesel laboratuvarlar kurulmuştur. 3 ayda bir kez olmak üzere Tarım Bakanlığında toplanarak, 3 aylık fiyatları ve süt işletmelerinin ihtiyaç miktarları dikkate alınarak süt toplama organizasyonu yapılmaktadır(1-2).

ÜRETİCİ ORGANİZASYONLARI:

- 1.Üretici Birlikleri
- 2.Kooperatifler
- 3.Serbest Üretici Birlikleri

1. ÜRETİCİ BİRLİKLERİ:

1906 yılında Normandiya bölgesinde damızlık hayvan yetiştiriciliğinde ırk ıslahı ve süt kalitesini arttırmak amacıyla kurulmuştur.

Üretici birliklerinin kurulması Fransa Tarım Bakanlığının iznine bağlıdır. Birliklerin gelirleri üyelik aidatı ile sağlanmaktadır. Alt yapı devlet tarafından oluşturulmuştur. Kuruluş amaçları arasında pazarlama da bulunmaktadır.

Birlikler, üreticilere teknik destek sağlamaktadır, faaliyetleri yönünden Tarım Bakanlığının, mali yönden ise maliye bakanlığının denetimindedirler. Fransız hükümeti birlikleri kooperatif yada anonim şirket statüsüne geçmelerini istemektedir. Düzenli ve verimli bir üretim ile ürünlerini pazara sunabilmektedirler.

Kooperatiflerden farkları; bir işletme yada fabrika ile ortak kontrat yaparak ürünü teslim zorunluluğunda olmalarıdır. Nitelik ve nicelik olarak ürünü teslim etmeyenler tazminat ödemek zorundadırlar. Birlikler ticaret yapabilmektedirler. Üreticiler birden fazla kooperatif yada birliğe üye olabilmektedirler. Üretici Birlikleri; İslah amaçlı olarak kurulmuş organizasyonlardır. Birlikler kendi konularında gerekli birimleri kurmak durumundadırlar (soy kütüğü, genetik kontrol, suni tohumlama, embriyo transferi, ürün kalite kontrolü, hayvan sağlığı vb.).

2. KOOPERATİFLER:

Kooperatif yapısı hemen hemen tüm ülkelerde bulunuyor olmasına rağmen; Fransanın yapısı Türkiye ye çok benzediği için bu ülkenin kooperatif yapısı üzerinde özellikle durulmuştur.

Fransa da kooperatifler 1844 yılında kurulmuşlardır. 1972 yılında sivil örgütlenme ve ticaret yapabilmeleri mümkün olmuştur. Tarım Bakanlığında izinle kurulmaktadır. Kooperatif müdürleri maaşlı profesyonel kişilerdir ve Kooperatif yönetiminde özel şirketlerde olduğu gibi çok büyük yetki ve sorumluluğa sahiptirler.

Grupmanlar:

Kooperatif içinde daha fazla kar amacı güden, daha iyi üretim yapan, sermaye yönünden güçlü ve bilgili üreticilerin oluşturduğu gruplardır. Bunların kendi fabrikaları ve işletmeleri bulunmaktadır. Genellikle pazarlama konusunda grupman oluşumu fazladır. Grupmanlar; 1 üreticiden oluşabileceği gibi kooperatifin tüm üyelerinden de oluşabilmektedir. Üreticiler istedikleri takdirde grupmanlara katılabilmekte, istedikleri takdirde ayrılabilirler.

Grupmanlar kooperatife karşı olan sorumluluklarını yerine getirdikleri gibi kendi yönetim kurulları da bulunmaktadır. Yönetim biçimi kooperatiflerin aynısı olup, kooperatif kurallarına ters düşmeyecek biçimde kendine özgü kararlar alır ve serbest ticaret yaparlar. Ticari faaliyet gelirinin %1 ini kooperatife verirler. Kooperatif üyelerinin ürünlerini de işleyip pazarlayabilmektedirler. Yıllık gelirlerinin %3 ü kadar gelir vergisi ödemektedirler. Her yıl grupmanlar arasında hangi dönemde hangi ürünlerin yetiştirileceği, ne kadar üretim yapılacağı, hangi girdi ve tekniklerin kullanılacağı konusunda bir sözleşme yapılmaktadır. Her üye, belirlenen miktardaki ürünü zamanında teslim etmek zorundadır.

Kooperatif üyelerinin çoğunluğu grupmanlara katılmışlardır. Uluslararası ticaret yapmaktadırlar. İspanya ve Portekiz kooperatifleriyle ortak üretim anlaşmalarına gitmektedirler. Kooperatifler ilçe, il ve bölge, eyalet bazında örgütlenilmekte, İl düzeyinde federasyonlar oluşturabilmektedir. Bölgesel kooperatifler bütün ürün kooperatiflerini temsil etmekte ve ulusal düzeyde de ayrı ayrı temsil edilmektedirler.

Kooperatif birlikleri üst yapılar şeklinde olup, ticaret ve uluslararası pazarlara girebilmektedirler. Kooperatif yönetim kurulları bir araya gelerek birlik yönetim kurullarını ve başkanını belirlemektedir.

Kooperatifler en üstte Konfederasyon düzeyinde konseyi oluşturmaktadır. Konsey, kooperatifleri ulusal ve uluslararası düzeyde temsil etmekte, promosyon yapmakta, koordinasyon ve enformasyon misyonunu yürütmektedir. Aynı zamanda Milli Ürün Ofisleri ile ürün miktarı ve fiyatları üzerinde anlaşmalar yapabilmektedir.

Kooperatifler, AB de kooperatiflerin üst örgütü olan COGECA'nın üyesidirler. Kooperatifleri destekleyen Kooperatifler Bankası "Credit Agricole" bulunmaktadır. İflas ederlerse kooperatiflerin mal varlığı kooperatifler bankasına verilmektedir. Kooperatif personeli devlet personel yasasına tabidir.

Kooperatiflerin Sektörel Faaliyetleri;

60 Milyon nüfuslu Fransa'da 1 200 000 aktif üretici vardır. Bunun da %90'ı bir yada bir çok kooperatife üye bulunmaktadır. Kooperatifler tarım sektörünün toplam üretiminin yaklaşık %29'unu gerçekleştirmektedirler.

Kooperatifler gelirlerinin %66'sını ürün, %33'ünü de kendi fabrikalarında işledikleri üründen sağlamaktadırlar. Toplam gelir içinde süt ve süt ürünlerinin payı yaklaşık %23 dolayındadır. Fransa da; içme sütününün %60'ı, peynirin %25'i, tereyağ ve süt tozunun %60'ı kooperatifler tarafından üretilmektedir. Fransa da süt üretimi 24 milyar lt olup 170 000 üretici tarafından yapılmaktadır.

3. SERBEST ÜRETİCİ BİRLİKLERİ;

Üreticiler bir araya gelerek bir fabrika yada işletme ile sözleşme imzalayarak buna göre üretim yapmaktadırlar. Aynı bir kanunu bulunmaktadır. Ürünlerin pazar kalitesi ve fiyat seviyelerine göre prim sisteminden yararlanmaktadırlar. Tarımsal üretimde kalite ve rekabetin artmasını sağlamaktadırlar.

TARIMSAL ORGANİZASYONLAR;**1. Sendikalar;**

Tarım sektörüyle ilgili herkes bu sendikalara üyedir. Gelirleri üye aidatlarıdır. Gazete, tv ve radyoları bulunmaktadır. Birlikleri, bölge birlikleri ve federasyonları bulunmaktadır. Amaçları; üreticilerin sosyal statülerini geliştirmek, devlete ve AB'ye karşı haklarını korumak, gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamak, tarımsal ürün fiyat belirlenmesinde aktif olarak rol oynamaktadır.

2. Milli Ürün Ofisleri;

Her ürünün milli ürün ofisi bulunmaktadır. Ürün fiyatlandırmasında ve pazarlamada etkin kuruluşlardır. 1982 yılından itibaren et, süt ve süt ürünleri, bitkisel yağ, tütün, orman ürünleri ve şarap için kurulmuştur.

Milli Ürün Ofisleri doğrudan hükümete bağlıdır. Her ürünün ayrı ürün konseyi bulunmaktadır. Bu ofislerin konseylerinde devletin resmi temsilcileri, özel sektör (kooperatifler, birlikler, sendikalar vd) ve ürün taşıyıcılarının üst düzey temsilcileri görev almaktadır. Tarım sektörüyle ilgili tüm kararlar bu ofislerde görüşülmekte, kredi, vergiler ve prelevmanlar için ortak karar alındıktan sonra Tarım Bakanlığına gönderilmektedir.

TÜRKİYE' DE DURUM**HAYVANCILIK ORGANİZASYONLARININ ÇEŞİTLERİ:**

1. Kooperatifler
2. Süt birlikleri
3. Köye hizmet götürme birlikleri
4. Dernekler
5. Yetiştirici birlikleri,
6. Şirketler şeklindedir (1).

1.Kooperatifler

Amaç:İşletme girdilerini (yem, sağlık, malzeme, kredi vb.) en uygun biçimde temin ederek, ürünün değer fiyattan pazarlamasını (ürün pazarlaması, ürün işleme ve pazarlaması) yapmak amacıyla üreticiler arasında güç birliği oluşturmaktır.

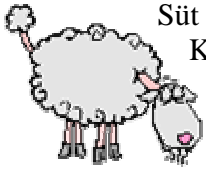
Kooperatif Çeşitleri:

- a-Kasaplık hayvan üretim ve pazarlama kooperatifleri
- b-Süt ve mamülleri üretim ve pazarlama kooperatifleri
- c-Kümes hayvanları,tavuk ve yumurta üretim ve pazarlama kooperatifleri
- d-Balıkçılık ve su ürünleri üretim ve pazarlama kooperatifleri
- e-Tiftik yapığı istihsal ve pazarlama kooperatifi

2.Süt birlikleri

Vali ve Kaymakamların yönetimindeki kuruluşlar.

3.Köye hizmet götürme birlikleri

Süt Birliklerinde olduğu gibi; Köylere Hizmet Götürme Birlikleri İllerde Valilerin, İlçelerde Kaymakamların yönetiminde kurulmuşlardır. Yetiştiricinin sütünü pazarlamak, damızlık temini, suni tohumlama faaliyetleri ve yem temini konularında yetiştiriciye yardımcı olmaktadır. Satışlardan alınan belli orandaki pay ise Vali yada Kaymakamların uygun gördükleri yerlerde harcanmaktadır.

4.Dernekler

Tarım İl yada İlçe Müdürlükleri bünyesinde kurulan, devlet imkanları ile suni tohumlama faaliyetlerini ücreti karşılığı yapıp gelirini İl yada İlçe Müdürlüğü ihtiyaçları için kullanmaktadır.

5.Yetiştirici birlikleri

İslah amaçlı olup, pazarlama faaliyeti de gösteren kuruluşlardır.

1970 yılında Tarım Bakanlığı Hayvancılığı Geliştirme Projesini uygulamaya başlamıştır. Bu proje çerçevesinde yurt dışından getirilen damızlık hayvanlar yetiştiricilere bir proje dahilinde verilmiştir. Proje ile damızlık hayvan yanında işletmenin kuruluşuna da yardımcı olunmuş, barınaklar, ekim alanlarının hayvan besi materyali üretimine tahsis edilmesi sağlanmıştır.

1987-1997 yılları arasında yaklaşık 250.000 baş damızlık hayvan (Holstein, Simmenthal, Brown Swiss, Montbelliard) ithal edilerek dağıtılmıştır.

1989-94 yıllarında Türk-İtalyan Türk-Anafi Projesi

uygulanmıştır (İzmir, Aydın, Balıkesir, Uşak, Isparta, Muğla, Denizli, Ankara, Tekirdağ, Antalya, Çanakkale, Kütahya ve Kastamonu). 1990 yılında Türk-Alman Teknik İşbirliği çerçevesinde “Süt Sığırcılığı Enformasyon Sistemi Projesi” “GTZ Projesi” uygulamaya konulmuştur (Bursa, Sakarya, Konya, Samsun, Edirne, Kırklareli, Eskişehir). Projenin bitimiyle birlikte Damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği 904 sayılı Hayvan İslah Kanununa eklenen bir madde ile kurulmuştur.Daha sonra değiştirilen Hayvan İslah Kanunu’yla birlikte Birlikler yasal dayanağa kavuşmuşlardır.

Bu çerçevede olmak üzere İllerde Holstein, Montofon ve Simmenthal damızlık sığır yetiştirici birlikleri, merkezde de Türkiye damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği Kurulmuştur. Ayrıca Arı üreticileri de Arı Yetiştiricileri Merkez Birliğini oluşturmuşlardır .

Türkiye Damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliğine üye olan ve olmayan birlikler aşağıda verilmiştir(3).

MERKEZ BİRLİĞİNE ÜYE BİRLİKLER

İLİ	IRKI	İLİ	IRKI
ADANA	HOLSTEIN	AYDIN	HOLSTEIN
ADYAMAN	HOLSTEIN	BALIKESİR	HOLSTEIN
AFYON	HOLSTEIN	BOLU	
AMASYA	HOLSTEIN	BURDUR	HOLSTEIN
ANKARA		BURSA	HOLSTEIN
ANTALYA	HOLSTEIN	ÇANAKKALE	
ÇORUM		KÜTAHYA	HOLSTEIN
DENİZLİ		MANİSA	HOLSTEIN
EDİRNE	HOLSTEIN	MALATYA	
ELAZIĞ	HOLSTEIN	MUĞLA	
ESKİŞEHİR	HOLSTEIN	NİĞDE	
GAZİANTEP	HOLSTEIN	ORDU	
HATAY	HOLSTEIN	SAKARYA	HOLSTEIN
ISPARTA	HOLSTEIN	SAMSUN	
İÇEL	HOLSTEIN	SIVAS	ESMER
İSTANBUL	HOLSTEIN	ŞURFA	HOLSTEIN
İZMİR	HOLSTEIN	TEKİRDAĞ	
KASTAMONU	HOLSTEIN	UŞAK	
KAYSERİ	HOLSTEIN	YOZGAT	
KIRKLARELİ	HOLSTEIN	AKSARAY	
KIRŞEHİR		OSMANIYE	
KONYA	HOLSTEIN	YALOVA	
K.MARAŞ	HOLSTEIN		

MERKEZ BİRLİĞİNE ÜYE OLMAYAN İLBİRLİKLER

İLİ	IRKI
AFYON	SIMMENTAL
BİLECİK	HOLSTEIN
ÇORUM	HOLSTEIN
ERZURUM	ESMER
ERZİNCAN	ESMER
KARS	ESMER
KARS	
KAYSERİ	SIMMENTHAL
KARAMAN	HOLSTEIN
NEVŞEHİR	HOLSTEIN
ELAZIĞ	ESMER
TOKAT	HOLSTEIN
TOKAT	ESMER
TRABZON	JERSEY
VAN	

Kaynak: Türkiye Damızlık Sığır Yet.Merk.Birl.

6.Şirketler

Yetiştiricilerin kendi aralarında kurdukları ve besicilik, arıcılık, kümes hayvancılığı ve damızlık hayvan alanlarında kurulan AŞ veya Ltd.Şti. statüsündeki özel kuruluşlardır.Ticari şirketlerle ilgili kanunlara tabidirler.

Genel Değerlendirme

Türkiye de gerek süt üretiminde ve gerekse kırmızı et üretiminde istenen verim düzeyine ulaşabilmek için üreticilerin örgütlenmeleri kaçınılmazdır.Bu durum bir yandan üreticilerin kendilerine, diğer yandan da tüketicilere ucuz ve kaliteli gıda sağlanması açısından yarar sağlayacaktır.

Örgütlenmenin adı ne olursa olsun girdi sağlanmasından,ıslah faaliyetlerine,sağlıktan ürünlerin üretimine kadar tüm aşamalar üreticilerin denetiminde olmak durumundadır. Eldeki mevcut ırkların iyi özelliklerinin korunması,diğer özelliklerinin geliştirilmesi,üretimde verimlilikte artış sağlanması,optimum ölçekte üretim yapılması,üretim sonucunda oluşan ürünlerin katma değerini arttıracak işlemlerle birlikte, sağlıklı,üretici açısından yeterli karlılıkta, tüketici açısından alınabilir fiyat düzeyinde Pazar oluşumu sağlanabilecektir.Aksi takdirde bugün olduğu gibi; üretici ne kadar çaba gösterirse göstereceği fazla kazanç elde edemeyecek, işletmeler gelişemeyecek, araçların karlılığı devam edecek, tüketiciler de kalitesiz, pahalı ve sağlıklı olmayan gıdaları tüketmeye devam edeceklerdir.

KAYNAKLAR:

- 1- Y.İÇÖZ Islah organizasyonları TVHD.Dergisi-1998
- 2- www.agriculture.com
- 3- Türkiye Damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği Kayıtları.
4. www.Anadolu hayvancilik.com.tr
5. www.usda.gov.tr

TARIMSAL EKONOMİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

PK.34 06100 Bakanlıklar/Ankara
Tel:0.312.4185965
Faks:0.312.4186209
Web: <http://www.aeri.org.tr>
e-mail: aeri@aeri.org.tr